

לפרשת תצווה – תשע"ד

קרבן תמיד על פי מקורות בית שני

פרופ' יהושע שוורץ

לקראת סוף פרשתנו, אגב ענין הקדשת המזבח, באות הוראות כלליות על הקרבנות שיקרבו עליו בכל יום במסגרת קרבן התמיד. בהמשך גם נזכרת קטורת התמיד:

(שמות כ"ט: לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: (לט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם: (מ) וְעֶשְׂרֵן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן קֹתֵיף רְבַע הֵינָן וְנֶסֶךְ רְבַעִית הֵינָן יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: (מא) וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָיִם כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וְכִנְסָקָה תַעֲשֶׂה לָהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לִיקְוֹק: (מב) עֲלֹת תָּמִיד לְדַרְתֵּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְקֹוֹק אֲשֶׁר אֹנֵעַד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלַיךְ שָׁם... (ל:א) וְעִשִׂיתֶם מִזְבֵּחַ מִקְטֹרֶת קֹטֶרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַעֲשֶׂה אֹתוֹ... (ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קֹטֶרֶת סַמִּים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנֶּזֶר יְקִטִּירָנָה: (ח) וּבְהַעֲלֹת אֶהָרֹן אֶת הַנֶּזֶר בֵּין הָעֶרְבָיִם יְקִטִּירָנָה קֹטֶרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְקֹוֹק לְדַרְתֵּיכֶם:

קרבן התמיד נקרב פעמיים ביום, בבוקר ואחרי הצהריים בין הערביים וכך זכה קרבן זה להיות הקורבן המוקרב ביותר במקדש (במדבר כה: 5-3; שמות ל: 7-8 ודברי הימים ב י"ג: 11). תיאור שיטתי של עבודת התמיד נמצא במסכת תמיד והדברים ידועים. אנו נציג מספר מקורות מספרות בית שני הידועים פחות שמתארים הביטים שונים של קרבן זה. כך, למשל, הפילוסוף היהודי המצרי פילון (20 לפסה"נ - 50 לסה"נ), לאחר התייחסות כללית לסדר הקרבנות, מתייחס באופן פרטני לתמיד ומתאר את התמיד כקרבן תודה אוניברסאלית. נביא את התיאור כולו:

"כיוון שהקרבנות חלקם למען האומה כולה, ואם צריך לומר את האמת - למען המין האנושי כולו, וחלקם למען כל המחליט להקריב, עלינו לדבר תחילה בקרבנות הציבור. סידורם מופלא: הללו קרבים מדי יום ביומו, הללו - בכל יום שביעי, הללו - בכל ראש חודש ובראש החודש הקדוש, הללו - ביום הצום והללו - בשלושה מועדי חגים. ובכן, מצווה להקריב מדי יום ביומו שני כבשים, אחד עם שחר ואחד לפנות הערב, שניהם להודיה: זה על חסדי היום וזה על חסדי הלילה, שגומל אלוהים חסדיו למין האנושי בלא הרף ובלא הפוגה" (על החוקים לפרטיהם א, 168-169).

לדעת פילון, קרבן התמיד בא כהודיה על מעשי החסד של האל. חשוב להזכיר שדברים אלה יכולים להיכתב רק במידה שקרבן התמיד מומן מכספי הציבור, ועל-פי דעת הפרושים, ולא על-פי דעת הצדוקים המאפשרת מימון של יחידים (יוסף בן מתתיהו קדמוניות ג. 237). מוטיב התודה בהתייחס לקרבן התמיד נזכר אצל פילון גם לגבי הקרבת הקטורת היומית הקשורה לתמיד:

"פעמיים ביום מוקטרת בפנים המסך (הפרוכת לפתח ההיכל) הקטרות הריחנית ביותר, עם זריחת השמש ועם שקיעתה, לפני מנחת הבוקר ואחרי מנחת הערב. ולכן הקרבת בשר ודם היא הודיה למעננו כבשר ודם, והקטורת - למען היוד המנהיג, הרוח התובנית שבנו, אשר עוצבה לפי דמותו האבטיפוסית של צלם אלוהים" (על החוקים לפרטיהם א, 171).

יש מעין תיאור של קרבן התמיד בספר בן סירא (מאה השנייה לפסה"נ) פרק נ. הדגש שם בתיאור הוא על איך פולחן קרבן תמיד נראה בעיני כהן. הפרק פותח בתיאור תפארתו של שמעון בן יוחנן הכהן הגדול ומתייחס לאחר מכן בקיצור לפעילות הבניה השיפוצים על הר הבית. בפסוק 5 עוברים לכהן הגדול: "מה נהדר בהשגיו ממהל ובצאתו מבית הפרוכת". יש אומנם חוקרים שטוענים שמדובר כאן בעבודת יום הכיפורים כשיוצא הכהן הגדול מקודש הקדשים, אבל אחרים טוענים, וזאת היא גם דעתנו, שמדובר בפרק זה בתיאור של פולחן התמיד ולא של יום הכיפורים. לפי חז"ל, הכהן הגדול יכול להקריב את התמיד אם הוא רוצה לעשות כך, אבל אינו חייב לעשות כך (משנה יומא ז: 3; תמיד ז: 3). יוסף בן מתתיהו כותב

שהכהן הגדול נהג להקריב את קרבן התמיד רק בשבת, בראשי חדשים ובמועדים (מלחמות 5.230).

נחזור לתיאור שהתחלנו למעלה של בן סירא פרק נ:

"ככוכב אור מבין עבים וכירח מלא מבין מועד. וכשמש משרקת אל היכל המלך וכקשת נראתה בענן. כנץ בענפי בימי מועד וכשושן על יבלי מים. כפרח לבנון בימי קיץ וכאש לבונה על המנחה. ככלי זהב (בבית) א(צ)יל הנאחז על אבני חפץ. כזית רענן מלא גרגר וכעץ שמן מרוה ענף. בעטותו בגדי כבוד והתלבשו בגדי תפארת. בעלותו על מזבח הוד ויהדר עזרת מקדש. בקבלו נתחים מיד אחיו והוא נצב על מערכות... ואשי ד' בידם נגד כל קהל ישראל. עד כלותו לשרת מזבח ולסדר מערכות עליון. [וישלח ידו על הקשוא ויסך מדם ענב. ויצק על יסוד המזבח לריח ניחח לאל עליון] (נ:22-6) .

המקורות הנוספים מתקופת בית שני המתייחסים לקרבן תמיד הם פרגמנטריים ומופיעים בספר יובלים שמתאר את תולדות האנושות (עם ישראל) מבריאת העולם ועד למתן התורה. התיאורים הם של תקופת המקרא אבל משקפים את תקופת בית שני. כך למשל: "ויבחר זרע לוי לכהנים וללויים לשרת לפני ד' כמונו (=כמלאכים) בכל הימים (או: באופן קבוע)" (יובלים ל: 14) ויש לפרש ב"כל הימים" כקרבן התמיד. התייחסות נוספת בספר היובלים (נ:11-10) משווה בין הקרבנות השבת לבין קרבן התמיד: "כי אם להקטיר קטרת ולהביא קרבן זבח לפני הד' לימים ולשבתות. המלאכה הזאת לבדה תעשה ביום השבת בבית מקדש ד' אלקיכם לכפר על ישראל ובאה תמיד יום יום כאשר צויתוך". ועל-פי יובלים ג:26-27 אדם הראשון היה הראשון שהקריב קטורת התמיד. בניגוד לדעתו של פילון שהזכרנו למעלה שהתמיד מבטא תודה והודיה, בספר יובלים התמיד מביא לכפרה. כפי שצינו למעלה, התיאור המלא ביותר של עבודת התמיד מופיע במסכת תמיד. ואף-על-פי-כן יש אזכורים בספרות אחרת שכדאי לא להתעלם ממנה בניסיון להבין את עבודת התמיד את מקומו של הקרבן בפולחן ובלב העם .